

Denken over toekomst en scenario's in de criminologie

TOM VANDER BEKEN

Voor mij ligt het jubileumnummer van de 50ste jaargang van Panopticon van januari 2029. Voor de gelegenheid wordt het tijdschrift, dat al meer dan tien jaar niet meer in afzonderlijke nummers verschijnt, nog eens in zijn oude vorm en exclusief in het Nederlands uitgegeven. Een bundeltje gedrukt papier met een editoriaal, een aantal stukken over de geschiedenis van het blad en nieuwsbrieven van de verschillende deelredacties met een overzicht van hun werkzaamheden. De stukken over Panopticon zijn zoals vroeger van voetnoten voorzien in plaats van de gebruikelijke hypertext. Het nummer bevat niets anders dan gedrukte tekst en kan niet zonder meer gekoppeld worden aan een andere informatiedrager. Behoudens de letters is er geen beeld, klank of ander signaal dat wordt uitgezonden. Het nummer wordt de abonnees persoonlijk bezorgd. De nieuwsbrieven van de deelredacties veiligheid, welzijn, bedrijf, natuur, cultuur, technologie en criminologie die voor één keer nog onder het kopje "Rubrieken" worden samengebracht, rapporteren over heel diverse zaken: afgerond preventieonderzoek in opdracht van de Europese Defensie, een voorstel tot afschaffing van de gevangenisstraf, statistische gegevens over werknemerssancties in de banksector, een congres over watercriminaliteit rond de Ganges, een stukje over E. Ferri naar aanleiding van zijn overlijden honderd jaar geleden,...

Zal het zo zijn in 2029? Of zal alles er helemaal anders uit zien? Met een wereld zonder Panopticon of met een tijdschrift dat zeer weinig verschilt van de versie van vandaag, of zelfs van deze van 1980? Het antwoord op deze vraag weet niemand. 2029 lijkt bovendien nog heel veraf. Wat in 2029 op de agenda zal staan van degenen die geïnteresseerd zijn in sanctionering, criminologie en welzijn lijkt heel ver van ons bed.

Helemaal terecht is dit niet. Persoonlijk hoop ik in elk geval nog materiaal voor het jubileumnummer te mogen aanleveren. 2029 is voor velen geen onbestemde toekomst, maar een realiteit die ze waarschijnlijk nog zullen beleven. Sommigen onder ons vormen mensen die in 2029 sleutelposities zullen innemen en van daaruit belangrijke beslissingsmacht zullen uitoefenen. Is het dan niet belangrijk om na te denken op wat voor een toekomst wij die mensen voorbereiden? Is het trouwens niet cruciaal voor iedereen om inzicht te krijgen in wat ons te wachten staat?

Beleidsmakers verwachten trouwens op dat vlak meer en meer van degenen die zich bezig houden met deviant gedrag. De tijd dat overheden en andere verantwoordelijken hoofdzakelijk wilden reageren en eventueel sanctioneren naar aanleiding van zaken die zijn misgegaan, ligt lang achter ons. Beleid wil - en wordt daarop ook aangesproken - graag ook preventief optreden en fenomenen *beheersen*. Die beheersing vraagt een grondige kennis van de maatschappelijke realiteit en inzicht in de dynamiek ervan zodat gepast gereageerd kan worden op wat gebeurt en voorbereid kan worden op wat te gebeuren staat. Beheersing houdt tegelijk ook een aanvaarding van de beperkingen van preventie in. Absoluut trachten te voorkomen dat bepaalde ongewenste gedragingen gesteld kunnen en zullen worden is een zinloze ambitie. Er proberen klaar voor te

zijn wanneer ze zich voordoen en zoveel mogelijk trachten te anticiperen en waar mogelijk bij te sturen is dat niet. De meeste beleidsverantwoordelijken beschikken b.v. niet over de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op situaties die ten grondslag liggen aan terroristische aanslagen. Van hen wordt niet verwacht dat zij wereldproblemen oplossen maar dat zij voorbereid zijn op de mogelijkheid dat dergelijke aanslagen kunnen plaatsvinden en alles in het werk stellen om een concrete uitvoering ervan te voorkomen of minstens de schade ervan te beperken.

De kennis en inzichten nodig om deze opdrachten te vervullen, liggen niet voor het grijpen. Het in kaart brengen van mogelijkheden en risico's m.b.t. gebeurtenissen die zich zouden kunnen voordoen is een zeer heikele aangelegenheid met zeker niet alleen academische relevantie. Inschattingsfouten hebben vaak grote consequenties en zijn veel zichtbaarder dan deze die betrekking hebben op historische feiten. Wie in de maanden voor de aanslagen van 11 september 2001 niet het belang inzag van informatie waarvan later bleek dat zij vele levens had kunnen redden, wordt openlijk met de vinger gewezen en soms zelfs mee verantwoordelijk gesteld. Hoe meer de nadruk komt te liggen op het beheersen van dreigingen en risico's, hoe zwaarder de taak die op de schouders van veiligheids- en criminaliteitsanalisten rust.

Gezien het (toenemende) belang ervan, lijkt het aannemelijk te veronderstellen dat omgaan met toekomstige ontwikkelingen op het vlak van criminaliteit en deviantie niet alleen beleidsmatige aandacht kent maar ook door de wetenschap sterk op de agenda wordt geplaatst. Helemaal waar is dit echter niet.

Zoals elke wetenschap is criminologie uiteraard altijd toekomstgericht. Door te trachten te begrijpen en te verklaren wat is, worden (zij het meestal impliciet) uitspraken gedaan over wat zal zijn. Theorievorming heeft hoe dan ook voorspellende ambities. Met tijdsreeksen empirisch materiaal trachten sommigen na te denken over toekomstige ontwikkelingen. Verder probeert predictie-onderzoek op micro-niveau (Goethals, 2002) ondersteuning te brengen bij beslissingen op individueel vlak (b.v. predicties van recidive in het kader van voorwaardelijke invrijheidstellingen). Daarnaast bestaat uiteraard heel wat (kwantitatief empirisch) onderzoek dat zich bezig houdt met het meten van menselijk gedrag en op zoek gaat naar verbanden met andere factoren.

Vooraf dat laatste soort onderzoek lijkt op het eerste gezicht een antwoord te kunnen bieden op de vraag naar uitdieping van de link tussen deviant gedrag en toekomstige ontwikkelingen. De realiteit is evenwel veel complexer dan het voorwerp van het meeste onderzoek. Wanneer b.v. uit onderzoek blijkt dat er een verband is tussen de werkloosheidsgraad en bepaalde vormen van criminaliteit dan kan daar niet uit worden afgeleid dat deze criminaliteit hoe dan ook zal fluctueren in functie van deze parameter. Zoveel andere factoren, waarover misschien weer onderzoek bestaat, kunnen immers ook een invloed hebben op deze criminaliteit en op elkaar. Voorspellingen over menselijk gedrag in deze wirwar van complexe relaties zijn onmogelijk.

Niettemin lijken analyses die een dergelijke methodiek trachten toe te passen op criminaliteitsontwikkelingen de meest dominante. Door middel van een *omgevingsanalyse* trachten zij ontwikkelingen in beeld te brengen om op basis daarvan mogelijke dreigingen of veranderingen in het criminaliteitsbeeld te detecteren. Voor deviant gedrag wordt dit scanningsproces zeer breed opgezet omdat men denkt o.m. in sociale,

technologische, economische en politieke ontwikkelingen aanknopingspunten te vinden voor evoluties in criminaliteit en andere vormen van deviant gedrag. Het resultaat van een dergelijke omgevingsanalyse is een verzameling trends die mogelijk van invloed kunnen zijn op bepaalde fenomenen eventueel aangevuld met een vooruitblik aangaande het gedrag in de toekomst. Achilleshiel van deze methode is dat de uitspraken over de relatie tussen de gevonden trends en het deviant gedrag op geen enkele wijze kunnen worden onderbouwd. Van makers van omgevingsanalyses wordt gezegd dat zij een "kunst" beoefenen omdat zij, vaak louter intuïtief, relevante maatschappelijke ontwikkelingen detecteren en de uitwerking daarvan "voorspellen" op het voorwerp van hun analyse (Morisson, 1992). Verschillende omgevingsanalisten kunnen daarom perfect andere trends selecteren en andere verbanden leggen. Omgevingsanalyses in deze stijl worden b.v. door overheden gebruikt in Canada (Royal Canadian Mounted Police, 2003), in het (verouderde) *Global Trends 2015*-verhaal van het Amerikaanse National Intelligence Council en de CIA (NIC, 2000), door de Raad van Europa (2004) en gepromoot door toonaangevende academici (zie b.v. Williams en Godson, 2002). Overtuigen doen zij evenwel niet. Ofwel, zoals in Canada, blijft één en ander zo vrijblijvend dat enkel een aantal trends worden naast elkaar gezet zonder deze echt consequent te koppelen aan het onderzochte fenomeen (in dat geval georganiseerde criminaliteit), ofwel, zoals de documenten van de CIA en de Raad van Europa, zijn de koppelingen tussen trends en fenomenen op een voor discussie vatbare wijze onderbouwd. Zoals eerder gesteld, getuigt de poging om dergelijke analyses te maken m.b.t. deviant gedrag van een overmatige dosis *hybris*. Deviantie is immers iets anders dan schoenen of auto's verkopen. Omgevingsanalyses, die om die reden vaak gebruikt worden om strategische beslissingen op bedrijfsniveau te onderbouwen, hebben maar zin als de omgeving waarop ze betrekking hebben niet te complex is en als een aantal harde en relatief zekere en kwantitatief betrouwbare en geldige data voorhanden zijn. Bij deviant gedrag is er geen dergelijke duidelijk af te lijnen omgeving en zijn de noodzakelijke harde data er nauwelijks. Concepten als "deviant gedrag" en "toekomst" zijn bovendien in ruime mate sociale constructen, zodat vele visies en meningen naast elkaar en in verschillende parallelle werelden kunnen bestaan.

Meer nog dan de haalbaarheid van omgevingsanalyses inzake deviant gedrag, dienen m.i. vooral de uitgangspunten van dergelijke analyses ter discussie worden gesteld. Omgevingsanalyses vertrekken immers van de veronderstelling dat in evoluties in de sociale, politieke, economische en technologische omgeving hoe dan ook het toekomstig menselijk handelen zit vervat. Met andere woorden, de toekomst ligt vast in een aantal omgevingsfactoren en het is enkel wachten tot deze zich daadwerkelijk ontrolt. In een dergelijk discours gaat het, zelfs al wordt de discussie in functie van waarschijnlijkheden of probabiliteit gevoerd, in vele gevallen over *de* toekomst als een uniek en enkelvoudig gegeven. Menselijk handelen lijkt, net zoals in discussies over het verleden, zonder invloed op de realiteit.

Een dergelijke visie op de toekomst is zeer statisch en deterministisch. Weinig moderne (exacte) wetenschappers zullen zich trouwens in een dergelijk denkmodel kunnen terugvinden. Ook beleidsmakers kunnen uiteindelijk met een éédimensionaal toekomstbeeld weinig doen: als een toekomst wordt voorgesteld die hoe dan ook vastligt, heeft hun beleid geen enkele zin of impact. Wat baat het een actieplan te ontwikkelen tegen georganiseerde criminaliteit wanneer voorspeld wordt dat het fenomeen, zoals meestal (Vander Beken, 2005), toch in een bepaalde richting zal toenemen? Omge-

vingsanalyses zijn m.i. dan ook niet zinvol om ontwikkelingen in menselijk gedrag op te volgen en te voorspellen.

Maar wat dan? Is er dan geen enkele mogelijkheid om zinvol bezig te zijn met toekomstig deviant handelen op een macro-niveau? Toch wel. Het is niet omdat het weinig zin heeft een voorspelling van een concreet te verwachten toekomst te maken, dat niet over en met toekomstige ontwikkelingen kan worden nagedacht. In plaats van zich te verliezen in een hoogst speculatief verhaal over hetgeen *zal* gebeuren (voorspellen), kan b.v. nagedacht worden om zich voor te bereiden op al hetgeen *kan* gebeuren (anticiperen). In dat laatste geval wordt uitgegaan van een onzekere, nog te construeren, toekomst die zich op verschillende manieren kan manifesteren. Het voorspellen van gebeurtenissen en het doen van uitspraken over waarschijnlijkheid dat deze zich zullen voordoen, is in dat kader weinig zinvol. Wat wel mogelijk en zinvol is, is te trachten de onzekerheden over de toekomst te gebruiken om te anticiperen op verschillende mogelijke toekomst.

Een methode of techniek om een dergelijke opdracht uit te voeren is het werken met scenario's. Scenario's laten toe om, naast en soms zelfs los van elkaar, verschillende toekomstbeelden te ontwikkelen waarin onzekerheden een belangrijke rol spelen. Scenariodenken is zeker niets nieuws. Zeker in militaire context worden scenario's al heel lang gebruikt als instrument om na te gaan of men voorbereid is op de acties die de vijand zou kunnen ondernemen. We weten niet wat de vijand zal doen en zijn dus onzeker over de toekomst. Wel weten we dat hij de *mogelijkheid* heeft om over het land, over de lucht of via de zee te komen. Scenario's laten toe om voor elk van die mogelijkheden een toekomst te construeren - wat als de vijand via de zee komt? - waarbij dan kan worden nagegaan of de eigen troepen voorbereid zijn op deze toekomst. Zijn ze op de situatie uit één van de scenario's minder voorbereid, dan heeft het zin te anticiperen en bij te sturen. Scenario's doen geen voorspellingen, maar zijn een managementinstrument om na te gaan of een bepaalde actor al dan niet klaar is voor verschillende toekomstbeelden.

Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw worden scenario's ook in de bedrijfswereld gebruikt. Het meeste bekende voorbeeld daarvan is Shell die in de jaren '70 o.m. via scenariostudies beter voorbereid bleek op de mogelijke gevolgen van de oliecrisis en dus tijdig kon anticiperen. Sindsdien zijn scenario's trouwens stevig ingeburgerd in de bedrijfswereld.

Scenario's kunnen op verschillende manieren ontwikkeld en vorm gegeven worden en kunnen gebruikt worden samen met andere methodes (zie daarover in detail Scarce and Fulton, 2004; Shell International, 2005). Een eerste stap in een scenario-opbouw is deze van de oriëntatie en het zoeken naar een voor de opdrachtgever relevant onderwerp. Scenario's worden immers niet zomaar gemaakt, maar moeten verhalen vertellen die inzicht verschaffen in beslissingen die de opdrachtgever van het scenario aanbelangen. Ook het tijdsperspectief van de scenario's dient in deze eerste fase beslist. Gaat het om een nabije toekomst of om gebeurtenissen in verdere tijden? Soms is de keuze voor het scenario relatief eenvoudig (een legeraanvoerder wil een scenario voor elk van de mogelijke aanvalswegen van de vijand), soms heel moeilijk (een overheid vraagt scenario's voor georganiseerde criminaliteit in 2015). Het bepalen van het onder-

werp of invalshoek van het scenario kan, al naargelang het geval, gebeuren aan de hand van interviews en/of literatuurstudie van onderzoek en rapporten.

Een tweede fase is deze van de exploratie waarin op zoek gegaan wordt naar externe factoren die het onderwerp van het scenario zouden kunnen beïnvloeden. Het is de bedoeling dat de zoektocht naar deze factoren (*driving forces*) een lijst oplevert van elementen uit de omgeving - en hier kunnen dezelfde gegevens als deze gebruikt voor omgevingsanalyses terugkomen - waarvan aangenomen wordt dat zij van invloed kunnen zijn op de evolutie van het onderwerp van het scenario. In het geval van de scenario's voor de legeraanvoerder die een aanval verwacht, kunnen deze elementen b.v. betrekking hebben op de getalsterkte van de tegenstrever of de te verwachten logistieke ondersteuning ervan (aantal vliegtuigen of boten). Bij meer algemene en complexe scenario's - b.v. deze over bepaalde gevolgen van deviant gedrag - zullen bredere sociale, politieke, economische, en technologische ontwikkelingen vaak in het lijstje opduiken. Het opstellen van die lijst is een intellectuele gedachteoefening die de betrokkenen dwingt na te denken over de eigen inzichten en keuzes. Heel vaak is dit een voor het beleid ontzuurende oefening omdat blijkt dat zij vaak reageren op fenomenen zonder consequent de link te leggen met factoren die deze fenomenen zouden kunnen beïnvloeden. Verantwoordelijken van diensten die belast zijn met de strijd tegen een bepaalde criminaliteitsvorm kunnen meestal perfect uitleggen welke plannen zij hebben voor de volgende tien jaar maar moeten het antwoord op de vraag *waarom* zij denken dat de criminaliteitsvorm die zij bestrijden zich zo zal ontwikkelen zodat hun aanpak zich opdringt, dikwijls schuldig blijven.

De doelstelling van het opstellen van een lijst met externe factoren is (uiteraard) niet het aanleveren van een exhaustieve opsomming. Uiteindelijk is het de bedoeling op zoek te gaan naar externe factoren die geacht worden het meest relevant te zijn voor het onderwerp van het scenario. Aangezien de scenario-oefening gericht is op het werken met onzekerheden is het cruciaal dat de evolutie van deze centrale externe factoren als *onzeker* kan worden beschouwd. In het licht van wat hoger over omgevingsanalyses en de onmogelijkheid om dé toekomst te kennen werd gezegd, dient het adjectief "onzeker" met alle omzichtigheid te worden gehanteerd. Geen enkele evolutie kan immers als "zeker" worden aangemerkt. Een "onzekere" externe factor in deze scenario-context dient dan ook begrepen te worden als een factor of evolutie waarvan rond beide polen ervan een zinvol en relevant verhaal kan worden opgebouwd. Voor de legeraanvoerder die "onzeker" is over het feit hoeveel vliegtuigen zijn tegenstrever heeft om eventueel een luchtaanval te wagen, kan de hoeveelheid vliegtuigen een relevante "onzekere" factor zijn. Hij is dan ook gebaat met een scenario waarin zowel een toekomst geschetst wordt waarin de tegenstrever weinig vliegtuigen heeft, als één waarin hij er zeer veel heeft. Voor de verantwoordelijke voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit kan b.v. "het gebruik van technologie door criminele groepen" een relevante onzekerheid zijn waarrond een scenario zou kunnen worden gebouwd. Beide werelden aan de uitersten van de onzekerheid hebben immers voor hem zin: een wereld waarin criminele groepen meer gebruik kunnen maken van de (zekere) technologische vooruitgang dan de wetshandhavinginstanties en een wereld waarin de overheid minstens evenveel geniet van de technologische ontwikkelingen als de criminele groepen.

In de derde fase van het scenario-maken is het de bedoeling om twee relevante "onzekerheden" te distilleren en deze zo te combineren dat zij telkens aanleiding kunnen geven tot vier scenario's. Wanneer b.v. inzake georganiseerde criminaliteit naast de onzekerheid "het gebruik van technologie door criminele groepen" ook de onzekerheid "rol van de publieke sector in de bestrijding van criminaliteit" zou worden geselecteerd dan zouden de volgende vier scenario's kunnen worden uitgetekend: Een *Big Brother* scenario waarin een goed georganiseerde publieke sector veel mogelijkheden heeft om criminele groepen op te sporen en te vervolgen, gecombineerd met een situatie waarin deze criminele groepen weinig of geen voordeel kunnen halen uit de technologische ontwikkeling. Een *Cyber War* scenario waarbij een krachtdadige overheidsmisdaadbestrijding gekoppeld wordt aan de situatie waarin criminele groepen ongebreideld toegang hebben tot technologische ontwikkelingen en daaruit voordeel kunnen halen. Een *Mad Max* scenario over een wereld met een gefragmenteerde en zwakke (publieke) handhaving waarin de technologische vooruitgang criminele groepen weinig beïnvloedt. Tenslotte is er ook plaats voor een *The Matrix* scenario waarbij een weinig krachtdadige overheid wordt gecombineerd met een competitieve technologische voorgrond voor criminele groepen (Verfaillie, Vander Beken en Defruyter, 2005).

De vierde fase in een scenario-opbouw is deze waarin de implicaties van de gemaakte scenario's worden ingeschat en wordt nagegaan of de betrokken opdrachtgever voorbereid is op elk van de vier variaties. De kracht van scenario's hangt af van de mate dat zij opdrachtgevers werelden voorschotelen waartegen zij hun actueel beleid en voor-nemens kunnen toetsen. Blijkt een bepaald actieplan b.v. niet voorzien te zijn op een bepaald scenario, dan kan het zinvol zijn na te denken over eventuele bijsturing. Scenario's dienen dan ook voldoende geloofwaardig te zijn en onderbouwd om als overtuigende spiegel te kunnen fungeren.

In een traditioneel vijfde en laatste fase is het de bedoeling de scenario's in de tijd op te volgen en eventueel bij te stellen wanneer bepaalde ontwikkelingen zich voordoen. Het uitwerken van indicatoren die aankondigen dat een bepaald scenario zich aan het ontwikkelen is, kan daarbij belangrijk zijn.

En waar staat het scenario-denken in de criminologie? Nog niet zo heel ver. In de lage landen kent nagenoeg iedereen de uitdagende oefeningen van Bob Hoogenboom waarin hij scenario's voor financieel-economische criminaliteit in 2010 heeft uitgetekend (Hoogenboom, 2001 en 2002). Daarnaast lijken weinigen bereid hun nek met dergelijk werk uit te steken of zien zij het niet als de taak van de wetenschapper om de vragen waarmee beleidsmakers worden geconfronteerd *zo ver* tot de hunne te maken. Van overheidswege duiken wel steeds meer scenario's m.b.t. criminaliteitsontwikkelingen in het publieke debat op. In Duitsland (Wagner, Boberg en Beckmann, 2005) en in Amerika (NIC, 2004) zijn b.v. heel interessante voorbeelden daarvan te na te lezen. Gepubliceerde Belgische scenariostudies i.v.m. deviant gedrag zijn er bij mijn weten niet.

Nochtans is op dit vlak zeer zinvol werk te doen voor criminologen en iedereen die in deviant gedrag is geïnteresseerd. Op zoek gaan naar factoren die verband houden met deviantie is zelfs de *core business* van velen onder ons. De stap om deze kennis aan te wenden om te trachten om te gaan met onzekerheden van de toekomst is dan ook minder groot dan hij op het eerste gezicht lijkt. Onderzoekresultaten kunnen immers discussies over zekerheden, onzekerheden en probabiliteiten sterk verrijken. Het vereist

wel een behoorlijke portie durf om de platgetreden en 'zekere' paden van de traditionele criminologie te verlaten en de bereidheid om de grenzen van de discipline blijvend te verkennen. Criminologen die zich willen engageren in scenariostudies zullen multidisciplinariteit hoog in het vaandel moeten voeren en een brede interesse moeten betonen om de polsslag van de wereld te leren voelen en begrijpen. Ook de limieten van hun wetenschappelijke opdracht en geloofwaardigheid zullen ze daarbij moeten aftasten wanneer ze in een verhaal stappen dat een reikwijdte heeft dat de ambities van hun vakgebied ver overstijgt.

En zo komen we terug waar we zijn vertrokken, bij de toekomst van de criminologie zelf. In zijn stuk over criminologie in 2018 schreef opnieuw Hoogenboom over 'oude mensen en dingen die voorbijgaan' en schetste hij de nood aan een forse verandering in het profiel van de criminoloog (Hoogenboom, 1999 en in dezelfde zin Hoogenboom, 2004). Zeer waarschijnlijk zal de toekomst van het criminologisch denken ook de richting van dit tijdschrift beïnvloeden. In de inleiding schetsten we als gimmick al één mogelijke toekomst voor dit blad. Scenario's zouden ook hier een meer zinvolle discussie mogelijk kunnen maken. Indien b.v. als relevante 'onzekerheden' de invulling van de criminologische wetenschap en het gebruik van technologie in wetenschappelijke literatuur wordt genomen, zouden al vier interessante scenario's kunnen worden ontwikkeld over de toekomst van dit tijdschrift. Voor een wereld met een brede en multidisciplinaire criminologie en niet te veel technologische veranderingen in de wetenschappelijke omgeving lijkt het tijdschrift zeker klaar. Indien we, gegeven een breed criminologisch actieterrein, te maken zouden krijgen met een sterk geïnformatiseerde wetenschappelijke kennisoverdracht, zal toch over de inhoudelijk en vooral vormelijke implicaties daarvan moeten worden nagedacht. De situatie zoals geschetst in de inleiding neigt naar dit tweede scenario. Maar is, in een derde scenario, het tijdschrift ook klaar voor een omgeving waarin de criminologie zoals wij die nu kennen amper nog bestaat en geëvaporeerd is in een heel aantal andere wetenschappen waarbij ook de wetenschappelijke context sterk geïnformatiseerd is? Is er in die wereld nog plaats voor een bladproduct met gemeenschappelijke artikelen over onderwerpen die mensen met totaal verschillende achtergronden bindt? Of zijn er dan, in het beste geval, alleen nog permanente elektronische nieuwsbrieven van nagenoeg volledig verzelfstandigde deelredacties? Of kan er, wanneer de technologie zich minder sterk doorzet in een versnipperde criminologiewereld, überhaupt nog sprake zijn van een multidisciplinair tijdschrift? Een wereld waarin Panopticon geen plaats meer heeft of in een versie die enkel voor en door sommigen onder ons is gemaakt?

Hoewel het maken van scenario's soms een vrijblijvende denkoefening lijkt te zijn, is het dat meestal niet. Scenario's zijn uitstekende instrumenten die dwingen na te denken over de bezigheden en doelstellingen. Criminologen die niet willen vastroesten in traditionele en misschien verouderde denkpatronen doen er goed aan - los van hun visie t.a.v. de relatie wetenschap en beleid - af en toe een dergelijke oefening in te lassen. Wie zich inlaat met geografische daderprofilering moet b.v. durven nadenken over evoluties in de relatie tussen verblijf en pleegplaats om fenomenen als rondtrekkende dadergroepen te kunnen plaatsen (Ponsaers, 2005). Wie geïnteresseerd is in criminaliteitsbeheersing kan misschien eens doordenken - en wellicht verder dan b.v. Hoogenboom dit deed in zijn scenario's over financieel-economische criminaliteit - over mogelijke fundamentele veranderingen in de rol die de staat daarin kan en moet spelen (Cools, 2002).

Met de Wet tot wijziging van de Gemeentewet van 17 juni 2004 waarin de gemeentelijke administratieve sancties (verder) vorm werden gegeven en een aantal misdrijven uit het Strafwetboek werden gehaald, kunnen zij die 'een beroep maken van waarzeggen en voorspellen of van het uitleggen van dromen' (vroeger artikel 563, 1° Sw.) niet langer worden bestraft. Wild nadenken over de toekomst is dus nu officieel ook een legale bezigheid. Wat houdt ons nog tegen?

LITERATUUR

COOLS, M. (2002). De Hoogenboom-scenario's voorbij: het zelfbeschikkingsmodel als libertaristisch alternatief. In A.B. HOOGENBOOM, *Verrotting van binnenuit of verantwoord ondernemen? Visies op financieel-economische criminaliteit in 2010*. Den Haag: Koninklijke Vermande, 51-64.

GOETHALS, J. (2002). Predictie-onderzoek. In K. BEYENS, J. GOETHALS, P. PONSAERS en G. VERVAEKE (Eds.). *Criminologie in actie*. Brussel: Politeia, 495-512.

HOOGENBOOM, A.B. (1999). Van oude mensen en dingen die voorbijgaan: criminologie in 2018. In G. BRUINSMA, H. VAN DE BUNT en G. ROVERS (Eds.). *Vooruitzichten in de criminologie*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, 143-157.

HOOGENBOOM, A.B. (2001). 't *Neemt toe, men weet niet hoe*. *Scenariostudie financieel-economische criminaliteit in 2010*. Den Haag: Koninklijke Vermande

HOOGENBOOM, A.B. (2002). De Matrix. Over de toekomst van misdaad en de inlichtingenfunctie van de politie. *Justitiële Verkenningen* 28(4), 15-25.

HOOGENBOOM, A.B. (2004). Vervagende grenzen en de ondraaglijke lichtheid van het criminologische discours. In *Update in de criminologie. Het strafrechtssysteem in de laatmoderniteit*. Mechelen: Kluwer, 1-26.

MORRISON, J. (1992). Environmental scanning. In M. WHITELY et al. (Eds.). *A Primer for New International Researchers*. Tallahassee: The Association for Institutional Research.

NATIONAL INTELLIGENCE COUNCIL (2000). *Global Trends 2015: A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts*. Augustus 2005 <http://www.cia.gov/cia/reports/global-trends2015/index.html>

NATIONAL INTELLIGENCE COUNCIL (2004). *Mapping the Global Future: A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts*. Augustus 2005 http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2020_meth.html

PONSAERS, P. (2005), Rondtrekkende dadergroepen. Rationele Nederlandse criminologen en irrationele criminelen in Vlaanderen. In *Tijdschrift voor Criminologie. Jubileumuitgave 30 jaar NVK. Criminologie in Nederland. Een Vlaamse spiegel*, 15-23.

RAAD VAN EUROPA (2003). *Council of Europe organized crime situation report 2002*. Augustus 2005 http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Comb

ting_economic_crime/Organised_crime/Documents/PC-S-CO%20_2003_%207%20E%20OC-Report%202002-Provisional.asp#TopOfPage

ROYAL CANADIAN MOUNTED POLICE (2004). *Environmental Scan - June 2003*. Augustus 2005: http://www.rcmp.ca/enviro/scan2003june_e.htm

SCEARCE, D. en FULTON, K. (2004). *What if? The Art of Scenario Thinking for Nonprofits*. Global Business Network. Augustus 2005
<http://www.gbn.com/ArticleDisplayServlet.srv?aid=32655>

SHELL INTERNATIONAL (2005). *The Shell Global Scenarios to 2025. The future business environment: trends, trade-offs and choices*. Augustus 2005:
http://www.shell.com/static/royal-en/downloads/scenarios/exsum_23052005.pdf

VANDER BEKEN, T. (2005). Beeldvorming en beleid rond georganiseerde criminaliteit in de Europese Unie: indien niet ernstig, gelieve zich te onthouden. *Panopticon* 26(4), 30-46.

VERFAILLIE, K., VANDER BEKEN, T. en DEFROYTIER, M. (2005). *Organised Crime Outlook. Organised crime groups scenario's for the European Union*. Ljubljana : Institute for International Research on Criminal Policy (Project JAI/2004/AGIS/177).

WAGNER, N., BOBERG, M. en BECKMANN, U. (2005). Analyse zum Gefährdungspotenzial Organisierter Kriminalität. Denken auf Vorrat - die Beschäftigung mit der Zukunft in *Kriminalistik* 2005(2), 85-91.

WILLIAMS, P. en GODSON, R. (2002). Anticipating Organised and Transnational Crime in *Crime, Law and Social Change* 37 (5), 311-355.